

Vertimas iš rusų kalbos

Visiškai slaptai
Egzempliorius Nr. 2130

SSRS Valstybės saugumo komiteto pirmininko
[SAKYMAS Nr 00140, išleistas 1983 m. liepos 04 d.,
dėl SSRS VSK organų agentūrinio aparato ir patikėtinių asmenų Nuostatų įgyvendinimo

SSRS Valstybės saugumo komitetas, vadovaudamasis Komunistų partijos, jos Centro komiteto nurodymais dėl patikimo valstybės saugumo užtikrinimo, ryžtingai didina VSK organų pajėgumą kovoje su stiprėjančia klasinio priešo žvalgybine ir ardomąja veikla. Stiprinami čekistų kadrai. Nuosekliai įgyvendinami leninietiški principai, leidžiantys tvirtai remtis darbininkais, jų pagalba ir parama. Svarbus vaidmuo sprendžiant žvalgybinius ir kontržvalgybinius uždavinius tenka agentūrinio aparato tobulinimui, efektyviam agentūros, kaip pagrindinės čekistų priemonės, panaudojimui. Gerinamas darbas su patikėtiniais asmenimis.

Tačiau blogėjanti tarptautinė padėtis, augantis imperializmo agresyvumas, slaptos priešininko ardomosios veiklos aktyvėjimas reikalauja tolimesnių efektyvių priemonių didinant VSK organų pajėgumą ir mobilizacinį parengimą, stiprinant jų operatyvines galias ir priemones. Ypatingą reikšmę įgauna kokybinės agentūrinio aparato sutvirtinimas, bendro darbo su agentūra ir patikėtiniais asmenimis patobulinimas.

[sakau:

1. [sakau pradėti įgyvendinti SSKP CK pritartas ir SSRS VSK Kolegijos patvirtintas Nuostatas dėl SSRS VSK agentūrinio aparato ir patikėtinių asmenų (pridedamas).
2. SSRS VSK centrinio aparato, VSK vietinių organų vadovai, pasienio karinių sričių, pasienio būrių ir kontrolinių punktų vadovybė privalo užtikrinti, jog operatyviniai darbuotojai puikiai išmanytų Nuostatas dėl SSRS VSK agentūrinio aparato ir patikėtinių asmenų, taip pat griežtą jo reikalavimų vykdymą, atliekant agentūrinę veiklą.
3. SSRS VSK operatyvinei techninei valdybai kartu su suinteresuotais SSRS VSK centrinio aparato padaliniais šešių mėnesių laikotarpiu parengti Instrukciją dėl agentūros ir patikėtinių asmenų panaudojimo, atliekant operatyvinę techninę veiklą, tvarkos.

SSRS VSK Tardymo skyriui kartu su suinteresuotais SSRS VSK centrinio aparato padaliniais trijų mėnesių laikotarpiu parengti būtinus šiuo metu veikiančios Instrukcijos dėl VSK organų ir karinių padalinių atliekamų darbo su areštuotais asmenimis kameroose organizavimo ir įgyvendinimo papildymus ir pakeitimus, paremtus Nuostatomis dėl SSRS VSK agentūrinio aparato ir patikėtinių asmenų.

Su įsakymų ir Nuostatomis supažindinti SSRS VSK centrinio aparato, vietinių VSK organų, žvalgybinius SSRS VSK pasienio karinių dalinių vadovybę ir operatyvinius darbuotojus, taip pat VSK karinių mokymo specialių žvalgybinės ir kontržvalgybinės pakraipos (išskyrus karinių mokymo įstaigų) katedrų dėstytojus.

Komiteto pirmininkas V.Čebrikov

Tematiniai indeksai: 3-18-1, 4-1, 7-1, 7-00, 9-1, 9-2, 9-3, 9-4, 9-5-0, 9-6-0, 9-7-0, 9-8-0, 13-1-3, 13-3, 16-2, 17-2, 17-3-1, 19-7, 20-2-2, 40-2, 40-3, 40-4, 40-5, 40-6, 40-7, 40-8, 40-9, 40-10, 40-11.

SSKP CK pritaria

SSRS VSK Kolegija patvirtina

1983-06-17

Visiškai slaptai

Priedas

prie SSRS VSK pirmininko 1983-07-04 įsakymo Nr. 00140

SSRS VSK organų agentūrinio aparato
ir patikėtinių asmenų
Nuostatos

1. Bendrosios nuostatos

1.1. VSK organai, Lenino partijos sukurti siekiant apsaugoti Didžiosios Spalio revoliucijos laimėjimus veikia sovietų valstybės ir liaudies interesų labui. Čekistų organų jėgų šaltinis- tai SSKP, jos CK vadovavimas. VSK organai griežtai laikosi SSRS konstitucijos ir įstatymų. Jų veikloje laikomasi leninietiško principo remtis darbininkų masėmis. Sovietų žmonių patriotizmas, jų gyvenimiška pozicija siekiant užtikrinti socialistinės šalies saugumą- neišsemiamas VSK organų pajėgumo didinimo rezervas.

1.2. Siekdami užtikrinti socialistinės šalies ir visuomenės saugumą, VSK organai panaudoja visą turimą priemonių arsenalą, tačiau visada išskyrė ir išskiria agentūrą, nes ji buvo ir yra pagrindinė čekistų veiklos priemonė.

Agentūrinis darbas vykdomas visiškai remiantis SSKP vidaus ir užsienio politika, jos VSK organams keliamais tikslais ir užduotimis konkrečiomis istorinėmis sąlygomis; jis vykdomas griežtai laikantis partinių, klasinių pozicijų. Ji reikalauja iš čekistų gilaus sovietų valstybės ir visuomenės interesų išmanymo, aukštų politinių, profesinių ir moralinių savybių.

Remiantis vidine politine mūsų šalies padėtimi tokios veiksmingos čekistų darbo priemonės kaip agentūra panaudojimas jau dabar galėtų būti susiaurintas. Tačiau kadangi imperializmas neatsisakė ir niekada neatsisakys vykdyti slaptą ardomąją veiklą prieš SSRS, sovietų VSK organai negali apsieiti be agentūros. Be to suaktyvėjus imperialistų,

šnipų ir kitų ardomųjų užsienio centrų veiklai, jos vaidmuo dar padidėja. Agentūros padedami čekistų veikla tampa puolamąja, įsiskverbia į politinius, ekonominius ir karinius imperialistinių ir nedraugiškų valstybių organus, jų specialiąsias tarnybas ir priešišką aplinką. Agentai tiesiogiai dalyvauja ir kitose aktyviose VSK organų operacijose, siekiančiose išaiškinti ir užkirsti kelią priešininkų ardomiesiems veiksams, atskleisti valstybinius nusikaltimus, vykdant įspėjamąjį profilaktinį darbą.

1.3. VSK organų agentūros aparato pagrindą sudaro komunizmo reikalui ir sovietinei tėvynei atsidavę sovietų piliečiai. Dėl darbo su priešininko ardomąja veikla specifikos VSK organai užverbuoja agentus netgi tarp užsienio piliečių, asmenų be pilietybės ir priešiškų elementų.

1.4. VSK organų agentūrinis aparatas turi būti kokybiškai aukšto lygio, ir kiekybiškai nedidelis. Agentų reikalinga tik tiek, kiek jų reikia konkrečiai užduočiai atlikti konkrečiame operatyvinės veiklos bare.

1.5. Viena iš svarbiausių darbo su agentūra sąlygų- griežtas konspiracijos laikymasis.

1.6. Siekdami užtikrinti šalies saugumą VSK organai naudoja sovietų piliečių pagalbą, gaunama pasitikėjimo pagrindu.

1.7. Agentūrinis darbas ir darbas su patikėtiniais asmenimis vykdoma griežtai laikantis SSRS VSK Nuostatų, SSRS VSK normatyvinių aktų, šių Nuostatų*.

(* VSK organų žvalgybiniai padaliniai, vykdydami agentūrinį darbą vadovaujasi ir normatyviniais aktais)

1.8. Agentūrinis darbas ir darbas su patikėtiniais asmenimis- tai sudėtingas, kūrybiškas reikalas. Jį turi remtis giliu priešininko ardomosios veiklos formų ir metodų, jo siekių išmanymu, objektyvia analize ir operatyvinės padėties prognozavimu, turima patirtimi, griežta žvalgybos ir kontržvalgybos reikalavimų apskaita.

Sėkmingas agentūrinis darbas ir darbas su patikėtiniais asmenimis reikalauja iš vadovybės ir operatyvinių darbuotojų organizacinių igūdžių, profesinės kompetencijos, gebėjimo auklėti, apmokyti, efektyviai panaudoti agentūrinį aparatą ir patikėtinius asmenis kovoje su priešininko ir priešiškų elementų ardomąja veikla.

2. Pagrindinės agentūros dėka sprendžiamos užduotys

- Aktyvių priemonių kovoje su priešininko ardomąja žvalgybine veikla įgyvendinimas.
- Politinės, ekonominės, mokslinės techninės, karinės ir kitos žvalgybinės informacijos gavimas.
- Darbas su žvalgybos organais, jų rezidentūra, kitomis specialiomis tarnybomis, centrais ir organizacijomis, veikiančiomis prieš SSRS, įsiskverbimas į jas; priešininko žvalgybininkų ir agentų ardomosios veiklos išaiškinimas, prevencija ir kelio jai užkirtimas; šnipų, teroristų, diversantų, taip pat nuo teisingumo besislapstančių kitų asmenų, padariusių ypač pavojingus ir kitus valstybinius nusikaltimus, paieška.
- Išaiškinimas, patikrinimas ir darbas su asmenimis, užmezgusiais (ketinančiais užmegzti) nusikalstamus ryšius su priešininko specialiosiomis tarnybomis. Politiškai nestabilių sovietų piliečių galimybės tapti tėvynės išdavikais prevencija.
- Sovietų piliečių apsaugojimas nuo priešininko ardomosios veiklos.
- Kontržvalgybinis gynybinės ir karinės paskirties darbų bei objektų, valstybinės ir karinės paslapties saugumo užtikrinimas; kelio paslapčių priešininkui nutekimo

užkirtimas, operatyvinis tokio nutekėjimo, dokumentų ir specialių leidinių dingimo faktų tyrimas; dalyvavimas užkertant kelią priešininko techninei žvalgybai, operatyvinis literinių ir specialiųjų pervežimų saugumo užtikrinimas; priešininko dezinformacija.

- Pagalba SSRS Karinių pajėgų vadovybei ir politiniams organams užtikrinant kariuomenės pajėgumą ir parengimą.

- Kontržvalgybinė pagalba SSRS Vidaus reikalų ministerijai, jos organams ir vidaus paskirties kariuomenei.

- Šalies ekonomikos apsauga nuo priešininko ir priešiško elementų ardomosios veiklos; diversijos ir kenkėjiškų aktų prevencija; ypatingos reikšmės įvykių liaudies ūkio objektuose tyrimas, asmenų, specialiai sudariusių sąlygas tokiems įvykiams, taip pat antvisuomeninių apraiškų inspiratorių ir kurstytojų, išaiškinimas; kova su kontrabanda ir neteisėtomis valiutinėmis operacijomis.

- Kova su ardomąja užsienio antisovietinių centrų ir organizacijų veikla, jų akcijų prevencija ir kelio joms užkirtimas; darbas su nelegaliomis antisovietinėmis grupuotėmis; masinių ir grupinių antvisuomeninių reiškinių, emigracinių ir kitų nelegalių procesų, kurie gali atsirasti priešininko, priešiško elementų ideologinės diversijos, ar kitų aplinkybių įtakoje, prevencija, tokių procesų neutralizacija; melagingų prasimanymų, juodinančių sovietinį valstybingumą ir visuomeninę santvarką prevencija ir kelio jiems užkirtimas; antisovietinių anoniminių dokumentų, proklamacijų ir užrašų autorių paieška.

- Kelio teroristinėms akcijoms užkirtimas.

- Operatyvinė pagalba apsaugos priemonėms.

- Operatyvinė pagalba apsaugant SSRS valstybės sieną.

- Užsienio šalių atstovybių SSRS teritorijoje apsauga.

- Sąlygų konspiraciniam infiltravimui ir operatyvinių techninių priemonių taikymui, nustatymo bei kitų specialiųjų veiksmų įgyvendinimui sudarymas.

- Pagalba visiškam ir visapusiškam ypač pavojingų ir kitų valstybinių nusikaltimų atskleidimui, kriminalinių nusikaltimų tyrimui.

- Operatyvinio mobilizacinio parengimo užtikrinimas.

Esant būtinybei dalyvavimas atskleidžiant socialistinės nuosavybės vagysčių ir grobimų, kyšininkavimo ir spekuliacijos ypač stambiu mastu, atvejus

3. Agentūrinis aparatas

3.1. VSK agentūrinį aparatą sudaro agentai, rezidentai, slapto susitikinėjimo butų savininkai ir VSK etatiniais darbuotojais nesantys konspiracinių butų savininkai.

Agentas- sovietų pilietis, užsienio šalies pilietis (valdinys) arba asmuo be pilietybės, slapta bendradarbiaujantis su VSK organais ir vykdamas jo užduotis užtikrinant SSRS saugumą.

Rezidentas- sovietų pilietis, užverbuotas VSK organų idėjiniais politiniais pagrindais ir vadovaujantis jam jo žiniai pavestiems agentams arba patikėtiniams asmenims.

Slapto susitikinėjimo buto savininkas- sovietų pilietis, užverbuotas VSK organų idėjiniais politiniais bei patriotiniais pagrindais, suteikiantis gyvenamąsias patalpas VSK organams darbui su agentais ir rezidentais, ir tuo pačiu suteikiantis konspiracines sąlygas.

agentais, nuolat atsižvelgiama į jų socialinę klasinę priklausomybę, pasaulėžiūrą, nacionalinius psichologinius ypatumus. Verbuoiant tokius asmenis panaudojamas materialinis ir kitas asmeninis suinteresuotumas, kompromituojanti medžiaga.

3.8. Svarbi operatyvinių darbuotojų užduotis- kasdienė, tikslinga asmenų, kurie gali būti užverbuoti ir aktyvios veiklos, auklėjimo ir mokymo proceso metu paruošti vertingi ir ypač vertingi agentai, paieška. Tokių agentų kategorijai priskiriami:

iš sovietų piliečių- asmenys, efektyviai dalyvaujantys prevencijoje ir užkertant kelią ypač pavojingiems valstybiniais nusikaltimams, demaskuojant priešininko agentūrą ir emisarus, gaunantys informaciją apie priešininko bei užsienio antisovietinių centrų specialiųjų tarnybų planus ir ketinimus, aktyviai dalyvaujantys kompromituojant ir neutralizuojant priešininko gruputes, taip pat gaunantys informaciją, turinčią ypatingą reikšmę apsaugant svarbius valstybines ir karines paslaptis, sustiprinant šalies gynybinę galią, pagerinant Karinių pajėgų parengimą ir SSRS valstybinės sienos apsaugą.

iš užsienio piliečių ir asmenų be pilietybės- politiniai ir valstybiniai veikėjai, aukštas pareigas užimantys valdininkai, JAV, VFR, Anglijos, Prancūzijos, Japonijos, Kanados, Izraelio, kitų kapitalistinių ir nedraugiškų šalių diplomatai, vadovaujantys tarptautinių organizacijų darbuotojai ir kiti užsienio šalių piliečiai, suteikiantys dokumentinę ir kitokią informaciją apie savo, pagrindinių priešininko ir kitų nedraugiškų šalių vidaus ir užsienio politiką, apie jų planus SSRS, socialistinio bloko atžvilgiu, taip pat galintys įtakoti savo šalių vyriausybių užsienio politikos kursą; žvalgybinių ir kontržvalgybinių organų etatiniai darbuotojai ir agentai, kapitalistinių ir besivystančių šalių vadovaujantys karinių žinybų ir generalinių štabų darbuotojai, kiti asmenys, gaunantys patikimą informaciją apie priešininko specialiųjų tarnybų planus, ketinimus ir konkrečias akcijas, JAV, jų sąjungininkų kariniuose politiniuose blokuose ir kitų nedraugiškų šalių karinį ekonominį potencialą, operatyvinius ir mobilizacinius planus, taip pat kitą svarbią informaciją operatyviniais ir kariniais klausimais; kapitalistinių ir besivystančių šalių šifravimo tarnybų darbuotojai; mokslininkai ir specialistai, perduodantys dokumentinius ir kitokius duomenis apie mokslinį techninį potencialą, karinius pasiekimus ir naujausias ginkluotės rūšis, svarbias mokslines problemas ir tyrimus, atliekamus kapitalistinėse šalyse, taip pat kitą mokslinę techninę informaciją; stambūs pramoninkai, finansininkai ir komersantai, teigiamai SSRS atžvilgiu įtakojantys savo šalių ekonominės politikos formavimą; emigrantinių, sionistinių, nacionalistinių, klerikaliųjų ir kitų antisovietinių užsienio organizacijų vadovai, funkcionieriai ir autoritetai, taip pat jų emisarai, aktyviai bendradarbiaujantys su VSK organais.

Vertingi ir ypač vertingi agentai nustatomi atsižvelgiant į jų gaunamą informaciją ir perspektyvas juos panaudoti motyvuotais sprendimais, patvirtintais atitinkamai Antrosios ir Trečiosios pagrindinių valdybų, Ketvirtosios, Penktosios ir Šeštosios valdybų, Pagrindinės VSK SSRS pasienio valdybos viršininkų, pateikus sąjunginių respublikų ir RSFSR autonominių respublikų VSK pirmininkams, SSRS kraštų ir apskričių VSKV viršininkams, pasienio karinių apygardų viršininkams, SSRS VSK ypatingųjų skyrių valdyboms ir SSRS VSK ypatingųjų skyrių valdyboms pagal kariuomenės rūšis, apygardas, laivynus, centrinio pavaldumo susivienijimams. Patvirtintas sprendimas dėl agento pridedamas prie jo asmens bylos.

3.9. Agento verbavimas leidžiamas kaip taisyklė po to, kai kandidatas buvo patikrintas ir visapusiškai ištirtas, gavus visus duomenis apie jo patikimumą, asmenines savybes ir realias galimybes, būtinas atilikti VSK organų užduotį. Išvados apie kandidato tinkamumą bendradarbiauti su VSK organais turi remtis konkrečiais, įtikinamais duomenimis. Tuo tikslu panaudojami oficialūs šaltiniai, operatyvinės įskaita, agentūra ir patikėtiniai asmenys, išorinis stebėjimas, operatyviniai veiksmai, VSK organų informacijos paieškos sistemos, o esant būtinybei ir kiti operatyvinės bei operatyvinės techninės priemonės*. Visais atvejais išaiškinamos galimos kliūtys asmens bendradarbiavimui su VSK (psichinės ir fizinės ligos, žemas moralinis lygis, šnekumas, uždarumas, neobjektyvumas, bailumas ir t.t.).

(*operatyvinių techninių priemonių panaudojimo tvarka nustatoma atskiroje instrukcijoje)

Ypač kruopščiai tikrinami kandidatai verbavimui iš užsienio piliečių, asmenų be pilietybės, sovietų piliečių nuolat gyvenančių užsienyje, priešiško elementų, taip asmenys, verbuojami atlikti ypač sudėtingas kontržvalgybines užduotis ir operacijas (infiltracija į priešininko specialiujų tarnybas, jo ardomuosius ideologinius centrus ir organizacijas, darbas su užsienio žvalgybininkais, priešiškomis grupuotėmis, kitais operatyvinės apskaitos bylų objektais).

3.10. Siekiant ištirti kandidatą verbavimui iš sovietų piliečių, patikrinti jį konkrečius pavedimu, gauti objektyvius charakterizuojančius duomenis su juo gali būti užmezgamas asmeninis operatyvinis ryšys. Siekiant užmegzti asmeninį operatyvinį ryšį pasirenkamas atitinkamas pretekstas ir būtinas pagrindas. Imamasi priemonių siekiant, kad kandidatas išlaikytų paslapyje kontaktą su operatyvinių darbuotojų. Kandidatui verbavimui skirti pavedimai privalo būti susiję su VSK organų kompetencija, atitikti kandidato galimybes, padėti geriau ištirti jo asmenines savybes. Neleidžiama kandidatui atskleisti VSK organų suinteresuotumo objektų.

Operatyvinio asmeninio kontakto su kandidatu trukmė nustatoma priklausomai nuo kandidato asmenybės, jau turimų apie duomenų patikimumo ir pilnumo, verbavimo tikslo ir užduoties, kurios įvykdymui rengiamas agentas, svarbos ir pobūdžio.

3.11. Agentų verbavimas vykdomas tiek palaipsniškai įtraukiant verbuojamąjį į VSK organų užduočių vykdymą, tiek ir tiesioginiu verbavimo pasiūlymu.

Agento verbavimas gali būti patvirtintas raštišku įsipareigojimu (pasirašymu), gaunant iš agento operatyvinę informaciją, pasirašymu gavus piniginių ar kitokių atlygi, slapta verbavimo proceso dokumentacija ir t.t. Atlikus verbavimą konspiracijos sumetimais, kaip taisyklė kartu su agentu parenkamas jo slapyvardis.

3.12. Į rezidentus verbuojami daugiausia SSKP nariai, galintys dėl savo politinių, moralinių, profesinių savybių ir galimybių užtikrinti sėkmingą vadovavimą agentų arba patikėtinių asmenų grupei, arba sėkmingą jų panaudojimą kontržvalgybinėms užduotims spręsti.

Tiriant kandidatus verbavimui į rezidentus, reikia remtis tuo, kad rezidentas turi būti ištikimas Komunistų partijos ir SSRS reikalui, politiškai išprusęs, turėti valinių savybių, gebėjimų įtikinti žmones, daryti jiems reikiamą įtaką. Svarbūs rezidento bruožai: dvasinė šiluma, geranoriškumas, gebėjimas įgauti didelį žmonių pasitikėjimą. Esant būtinybei su kandidatu verbavimui į rezidentus gali būti užmegztas asmeninis operatyvinis kontaktas.

Rezidentų verbavimas vykdomas griežtai laikantis laisvanoriškumo principo. Jis baigiamas pasirašius slapto bendradarbiavimo su VSK organais dokumentą.

3.13. Slapto susitikinėjimo ir konspiracinių butų laikytojai atrenkami iš sovietų piliečių, patikimų politiškai ir moraliai, iš nedidelių šeimų, laisvanoriškai ir noriai duodančių sutikimą padėti VSK organams. Jie turi laikyti paslapyje gyvenamosios vietos VSK organų panaudojimą savo tikslams, sudaryti reikiamas sąlygas susitikimams su agentais, padėti išlaikyti konspiraciją.

3.14. Kandidatų verbuoti formuojant agentūrinį aparatą rezervas ypatingu periodu rengiamas planuotai iš karo prievolės neturinčių asmenų ir tų asmenų, kurių pareigos karo metu išsaugomos. Karinės kontržvalgybos organuose- daugiausia iš kariūnų (karininkų, praporščikų, mičmanų) ir prierašinės sudėties SSRS Karinių pajėgų karo prievolininkų.

Sistemiškai vykdomas kandidatų verbavimui ypatinguoju periodu tyrimas, prireikus su jais užmezgamas asmeninis operatyvinis ryšys siekiant susipažinti ir nustatyti, ar jie gali atlikti tam tikrus pavedimus (ypač karinių mokymu metu, tiriant ypatingus įvykius ir t.t.).

3.15. SSKP ir VLKJS narius, išrinktus į partinius ir komjaunimo komitetus (biurus), pirminių partinių ir komjaunimo organizacijų sekretorius, atsakinguosius ir techninius partinio, komjaunimo aparato, SSRS Karinių pajėgų politinių organų darbininkus, SSRS Aukščiausiosios Tarybos deputatus, sąjunginių ir autonominių respublikų Aukščiausiųjų Tarybų deputatus ir vietinių liaudies deputatų tarybų deputatus, profesinių sąjungų organų, tesimų ir prokuratūros darbuotojus panaudoti kaip agentus, rezidentus, konspiracinių ir slapto susitikinėjimo butų laikytojus neleidžiama.

4. Darbas su agentūra

4.1. Tiesioginio darbo su agentūra konkrečiame čekistų darbo etape yra operatyvinis darbuotojas. Jis yra asmeniškai atsakingas už teisingą, priklausomai nuo operatyvinės aplinkos ir sprendžiamų klausimų, agentūros paskirstymą, auklėjimą, apmokymą, panaudojimą ir patikrinimą.

Operatyvinis darbuotojas turi gerai žinoti kiekvieno jo žinioje esančio agento asmenines ir profesines savybes, įžvelgti jo galimybes esamu momentu ir perspektyvoje, nuolat rūpintis dėl jų išplėtimo, stengtis, kad agentūra tinkamai veiktų bet kurioje situacijoje, ypač sunkiose ir sudėtingose situacijose; sudaryti tinkamas sąlygas tolimesniam agentų, įvykdžiusių verbavimo metu duotas užduotis, panaudojimui, tuo tikslu pervesdami juos į kitą darbo barą, perduodami kitų padalinių žinion ir t.t. Maksimalus ir efektyvus agentų sugebėjimų panaudojimas- agentūrinio aparato stabilumo pamatas, būdas išspręsti VSK organų kompetencijoje esančias užduotis pasitelkiant turimus agentus.

4.2. Tiesioginiai operatyvinio darbuotojo viršininkai atsako už pavaldžių operatyvinių darbuotojų darbo su agentūra organizavimą. Juo nuolat privalo dalyvauti tiriant kandidatus verbavimui, agentų verbavime, ypač agentų iš užsienio piliečių, priešišku elementų; žinoti agentų, esančių jiems pavaldžių operatyvinių darbuotojų žinioje, operatyvines galimybes, kasdien padėti operatyviniams darbuotojams rengti susitikimus,

įvertinti agentūrinę medžiagą, priimti dėl jų reikiamus sprendimus; nuolat kontroliuoti pavaldinių darbą su agentūra, reguliariai rengti kontrolinius susitikimus su agentūra.

4.3. Aukštesnio rango vadovai nukreipia ir kontroliuoja pavaldžių organų ir padalinių agentūrinio aparato formavimo, paskirstymo ir panaudojimo procesą, padeda jiems atlikti šį darbą, skiria dėmesį vertingai ir ypač vertingai agentūrai, įvertina padėtį ypač sunkiuose ir sudėtinguose darbų baruose. Vadovaujantys darbuotojai asmeniniu pavyzdžiu moko darbo su agentūra savo pavaldinius, skiepija jiems meilę šiam svarbiam reikalui, patys verbuoja ir turi savo žinioje agentų.

4.4. Vadovaujantys ir operatyviniai darbuotojai nuolat analizuoja darbą su agentūra, lygina rezultatus su tikslais ir uždaviniais, kuriuos VSK organai sprendžia konkrečiose sąlygose, rengia ir įgyvendina būtinas priemones gerinant agentūros aparato darbą, didinant agentų panaudojimo efektyvumą, jų specializacijas pagal darbo linijas ir kryptis.

4.5. Ypatingai svarbūs kasdienis organų ir padalinių bendradarbiavimas atliekant agentūrinį darbą, koordinuojant agentų panaudojimą, manevruojant su jais sprendžiant kontržvalgybos užduotis. Prireikus agentas gali būti perduotas kito operatyvinio darbuotojo ar operatyvinio padalinio žinion, kur jo panaudojimas atneštų daugiau naudos. Praktikuojamas patyrusių, patikrintų agentų maršrutavimas, jo perdavimas iš vieno organo ar padalinio į kitą.

4.6. Operatyvinės veiklos nulemtais atvejais leidžiama viršinėms, kuriems duota verbavimo sankcionavimo teisė, sutikus, panaudoti suporuotus agentus.

Vykdamas operatyvinius žaidimus, kitus kontržvalgybinius veiksmus specialiųjų priešininko tarnybų atžvilgiu, leidžiama sukurti agentūrines grupes su abipusiu agentų dešifravimu. Agentūrinės grupės sukuriamos atitinkamų pagrindinių valdybų ir savarankiškų SSRS VSK valdybų vadovybei leidus ir sankcionavus SSRS VSK Pirmininkui arba jo pavaduotojui. Agentų dešifravimas vienas prieš kitą atliekamas tik jiems patiems sutikus.

4.7. Pagrindinė darbo su agentais forma yra asmeniniai konspiraciniai agentų susitikimai (slapti susitikimai) su operatyviniais darbuotojais. Susitikimų metu vykdomas tiesioginis vadovavimas agentams, jų instruktavimas, auklėjimas ir mokymas, prieš susitikimą su agentu operatyvinis darbuotojas yra visokeriopai rengiamas, mokomas susitikimo metu sudaryti darbinę aplinką, stimuliuoti agento dalyvavimą nagrinėjant klausimus.

Susitikimo metu agentas atsiskaito dėl atlikto darbo, svarstoma jo pateikta informacija, nagrinėjamos informacijos gavimo aplinkybės arba užduoties neįvykdymo priežastys. Agentui dalyvaujant rengiama nauja užduotis, aptariami jos įgyvendinimo būdai ir metodai, agento elgesio modelis. Užduotys turi būti konkrečios, realios, jas keliant atsižvelgiama į agento operatyvinius sugebėjimus, jo patirtį ir patikimumą. Norint, kad agentas kuo geriau įsisavintų sunkias ir sudėtingas užduotis, jų vykdymo būdus, gali prireikti raštiškos užduoties. Kvalifikuotas užduoties agentūrai pateikimas – viena iš tikslingo ir aktyvaus panaudojimo sąlygų.

Operatyvinis darbuotojas padeda agentui šiam vykdamas užduotį, nuolat kontroliuoja jo veiksmus.

4.8. Agento informacija apie atliktą VSK organų užduotį, duomenys gauti jo asmenine iniciatyva, kaip taisyklė pateikiami raštiško pranešimo forma. Agentūriniame pranešime turi būti atsakymai į užduotyje pateiktus klausimus, nurytos užduoties įvykdymo ir informacijos gavimo aplinkybės, pateikiami faktai ir reiškiniai, galintys dominti VSK

organus. Agentūrinis pranešimas- tai dokumentas, kuriuo remiantis priimami sprendimai, susiję su žmonių interesais, todėl faktus ir reiškinius agentas privalo pateikti tiksliai ir griežtai objektyviai. Jis turi gerai suprasti savo politinę ir moralinę atsakomybę dėl kiekvieno savo pateikto signalo.

Išimtiniais atvejais agento informaciją operatyvinis darbuotojas (rezidentas) gali įforminti pažymos forma. Agento pateiktą informaciją leidžiama fiksuoti garso įrašo aparatu (slaptai ir neslaptai) vėliau sudarant pažymas.

Draudžiama priimti raštiškus pranešimus apie asmenis, tiriamus dėl išvykos į užsienį, susijusius su priėjimu prie visiškai slaptos informacijos ir ypač svarbių darbų, šaukiamus į SSRS VSK pasienio karinius dalinius, ypatingo režimo SSRS Karinių pajėgų dalinius, priimtus į tarnybą (darbą) VSK organuose, taip pat kandidatus verbavimui sovietų piliečius, jei šie asmenys agentų charakterizuojami teigiamai. Tokiais atvejais informacija įforminama operatyvinio darbuotojo pažyma.

Agentūrinius pranešimus vertina operatyvinis darbuotojas ir jo tiesioginis viršininkas. Priklausomai nuo jų svarbos apie juos pranešama aukštesniajai vadovybei.

Agentūriniuose pranešimuose draudžiama pažodžiui pateikti melagingus prasimanymus SSKP ir sovietų vyriausybės atžvilgiu.

4.9. Ryšys su agentais turi vykti reguliariai, jis turi būti užtikrintas bet kuriomis sunkiomis sąlygomis. Susitikimų periodiškumas nustatomas pagal operatyvines reikmes, užduoties pobūdį, laiką, kurio reikia jų įgyvendinimui, agento auklėjimo ir mokymo būtinybę. Kaip taisyklė susitikimai planuojami. Apie būsimo susitikimo turinį, vietą ir laiką bei pasirengimo jam operatyvinis darbuotojas praneša tiesioginiam viršininkui. Operatyviniai darbuotojai darbo sąsiuvinuose sudaro agentų sąrašus pagal jų slapyvardžius ir daromos atitinkamos pastabos apie rengiamus susitikimus bei jų rezultatus.

Parengiami skubaus susitikimo agento su operatyviniu darbuotoju ir operatyvinio darbuotojo su agentu būdai.

4.10. Tais atvejais, kai operatyviniai darbuotojai neturi galimybės užtikrinti reguliaraus ir konspiracinio ryšio su agentu, įtraukiama rezidentūra. Į rezidentūras įtraukiami patikimi agentai, turintys darbo su VSK organais patirtį. Agentas perduodamas rezidentūros žinion abiejų sutikimu. Rezidentūros žinion kaip taisyklė neperduodami agentai, esantys jo tiesioginiame tarnybiniame pavaldume, taip pat agentai, dėl kurių idėjinio perauklėjimo turi būti imamasi priemonių. Agentą rezidento žinion perduoda operatyvinis darbuotojas asmeniškai, gavęs savo tiesioginio viršininko sutikimą.

Darbuotojas nuolat rūpinasi rezidento politinio akylumo gerinimu, aiškina jam operatyvinę ir politinę agentūrinio darbo, užduočių, kurias jis turi spręsti pasitelkęs jo žinion perduotus agentus, svarbą; suteikia agentui darbui su agentais būtinų įgūdžių, apmoko metodus, kuriais prireikus mokyti agentus rėmuose, priimtuose kontržvalgybos darbe; padeda vadovauti konkretiems agentams, pats periodiškai su jais susitinka, kontroliuoja rezidento darbą.

4.11. Susitikimas su agentais kaip taisyklė vyksta konspiraciniuose arba slapto susitikimo butuose, arba slapto susitikimo punktuose.

Konspiracinis butas- VSK organų dispozicijoje esanti patalpa, naudojama VSK organų su atitinkama priedanga susitikimams su vertingais ir kitais patikimais agentais, taip pat ir rezidentais.

Slapto susitikinėjimo butas- gyvenamoji patalpa, naudojama konspiraciniams susitikimams su agentais ir rezidentais.

Slapto susitikinėjimo punktas- tarnybinė patalpa, priklausanti organizacijai, įstaigai, kolūkiui, tarybiniam ūkiui, kariniam daliniui, tam tikrais atvejais VSK organų naudojama konspiraciniams susitikimams su agentais ir rezidentais.

Slapto susitikinėjimo punktus ir butus operatyvinis darbuotojas pasirenka asmenine nuožiūra. Įsigyjant butus ir punktus susitikimams su agentais, esančiais rezidento žinioje, gali dalyvauti ir rezidentai. Butas turi atitikti konspiracinius reikalavimus, būti patogus darbui su agentais. Nerekomenduojama įsigyti butų tuose namuose, kur gyvena užsienio šalių piliečiai.

Kiekvienam konspiraciniam ir slapto susitikinėjimo butui parengiama priedangos legenda. Joje besilankantys operatyviniai darbuotojai, agentai ir rezidentai taip pat turi turėti atitinkamas legendas. Sistemškai atliekamas butų patikrinimas dėl galimo jų dešifravimo, prireikus koreguojama legenda. Darbas konspiraciniame ir slapto susitikinėjimo bute nutraukiamas (arba laikinai pristabdomas), jei kyla joje besilankančių agentų dešifravimo pavojus. Nerečiau, kaip kartą per du metus, perduodant konspiracinius ir slapto susitikinėjimo butus kitam operatyviniam darbuotojui, slapto susitikinėjimo punktui priimamas sprendimas dėl tolimesnio jo panaudojimo. Sprendimą patvirtina SSRS VSK centrinio aparato skyriaus viršininkas, teritorinio VSK organo viršininkas, SSRS VSK Ypatingojo skyriaus brigadai viršininkas, žvalgybinio pasienio būrio (OKIII) skyriaus (poskyrio) viršininkas, arba jų pavaduotojai, jiems rangų lygūs arba aukštesni pareigūnai.

Slapto susitikinėjimo punktai sukuriame kaimo vietovėse, uždarų objektų teritorijose ir kariniuose garnizonuose, kur sunku rasti ir panaudoti slapto susitikinėjimo butus. Sovietų piliečiai, suteikiantys reikiamas sąlygas surengti susitikimus su agentais slapto susitikinėjimo punktuose daro tai idėjiniais politiniais bei patriotiniais pagrindais ir yra patikėtiniai asmenys. Pažymos dėl slapto susitikinėjimo punktų sukūrimo, medžiaga apie vėlesnį jų patikrinimą ir kita medžiaga pridedama prie literinių bylų.

Atskirais atvejais operatyvinio darbuotojo tiesioginis viršininkas gali sankcionuoti darbą su agentais ir kitose konspiracijos reikalavimus atitinkančiose vietose.

4.12. Asmeninės agento savybės, būtinos sėkmingam darbui su VSK organais tobulinamos ir formuojamos per politinį, teisinį ir moralinį auklėjimą, psichologinį paruošimą slaptam darbui, išmokymą priemonių ir būdų, reikalingų VSK organų užduotims vykdyti. Agentų mokymas vykdomas dalykiškai ir be perstojo individualaus mokymo pagrindais. Atsižvelgiama į agento politinį, bendro išsilavinimo ir kultūros lygį, jo patirtį ir įgūdžius, pasaulėžiūros ypatumus ir charakterio pobūdį, vykdomos užduoties sudėtingumą. Agentams formuojamas aukšto politinio akylumo pojūtis, neapykanta priešams, vidinis pasirengimas kovai su priešininko ardomyje veikla, gilus suvokimas to, kad VSK organai veikia remdamiesi partijos nurodymais, valstybės ir sovietų visuomenės interesų labui. Darbo su agentais, jų moralinio politinio par rengimo vykdyti VSK organų užduotis pagrindas yra marksizmo leninizmo mokymas, komunistinė ideologija, SSKP nurodymai ideologinio, politinio auklėjamojo darbo klausimais.

Auklėjimo ir mokymo procesų metu agentas įgyja sugebėjimą matyti, išaiškinti faktus ir įvykius, dominančius VSK organus, įsigilinti į jų esmę, objektyviai juos

įvertinti. Įgyjami įgūdžiai užmegzti ryšius ir juos sutvirtinti su žmonėmis, kurie domina VSK organus, taip pat prireikus daryti jiems reikiamą įtaką.

Agentas turi būti disciplinuotas vykdydamas VSK organų operatyvinio darbuotojo užduotis ir nurodymus, veikti pagal parengtą jo elgesio modelį, bet ir būti išradingam, iniciatyviam, mokėti veikti savarankiškai.

Kruopštaus darbo objektai turi būti iš naujo užverbuoti agentai, pradinėje darbo su jais stadijoje, kai jiems įdiegiamos žinios ir įgūdžiai, reikalingi atlikti VSK organų užduotis.

Ypatingas dėmesys skiriamas agentams, kurių pasaulėžiūra susidarė arba įtakojama klasiniu požiūriu svetimos ideologijos, taip atliekantiems užduotis tiesioginio sąlyčio su priešininku aplinkoje. Pirmos svarbos uždavinys auklėjant agentus, užverbuotus naudojant kompromituojančias medžiagas arba asmeninio suinteresuotumo pagrindu yra jų bendradarbiavimo pagrindą pakeisti politiniu idėjiniu pagrindu.

Agentui, nepriklausomai nuo jo užverbavimo pagrindo, turi būti būdingas sąžiningumas, ištikimumas įsipareigojimams, duotiems VSK organams. Laiku pažabojami bet kokie agento bandymai panaudoti ryšius su VSK organais naudos siekimo, o ypač nusikalstamiems tikslams, kurstant žmones atlikti nusikalstamą veiklą.

Agento mokymas atliekamas atsižvelgiant į jo panaudojimo perspektyvas, visapusiškai grindžiamas sėkmingu jam VSK organų duotų konkrečių užduočių įvykdymu. Lemiamu agentų mokymo ir auklėjimo veiksmu yra darbas, jo rezultatai, praktišku operatyvinių užduočių duotų jam VSK organų įvykdymas.

4.13. Darbe su agentais pasireiškia principingas, teisingas reiklumas. Bet turi būti laikomasi ir taktiškumo, jautrumo, geranoriškumo, asmens pagarbos. Operatyvinis VSK organų darbuotojas turi nuolat prisiminti ir įvertinti, kad ant agento pečių gulasi papildoma ir atsakinga našta, jam dažnai tenka vykdyti subtilias, sudėtingas, kartais net pavojingas užduotis, ir tam, kad jas įvykdytų jį reikia ne tik mokyti ir auklėti, bet ir žmogiškai įkvėpti. Reikia mokėti taktiškai pataisyti agento klaidas, neleisti, kad jis psichologiškai palūžtų ir juo labiau nuslėptų nuoskaudą. Tarpusavio santykiai su agentu turi būti tokie, kad jis eitų į susitikimą ne tik dėl ataskaitos apie atliktą darbą, bet ir tam, kad pasidalintų šventais dalykais iš asmeninio, šeimyninio gyvenimo, stengtųsi iš VSK organų operatyvinio darbuotoja gauti gerą patarimą ir draugišką paramą. Su kiekvienu agentu reikia dirbti visiškai individualiai, įvertinti jo amžių, tarnybinių ir visuomeninių padėčių, charakterį, bendradarbiavimo su VSK organais trukmę, to bendradarbiavimo rezultatus. Ypač taktiškai reikia palaikyti santykius su moteriškąja agentūra, nuolat įvertinti psichologines ir kitas moterims būdingas savybes.

Operatyvinis VSK organų darbuotojas atsiradus nesklandumams santykiuose su agentu turi laiku apie tai informuoti savo tiesioginį viršininką.

4.14. Svarbiausia agentų panaudojimo kovoje su ardomąja priešų veikla sąlyga-griežčiausias konspiracijos principo laikymasis. Konspiracija agentūriniame darbe-būtinasis profesinis čekisto bruožas, nuolatinio visų vadovaujančių ir operatyvinių darbuotojų rūpesčio ir dėmesio objektas.

Konspiracija darbe su agentais, rezidentais, slapčių susitikinėjimų ir konspiracinių butų laikytojais užtikrinama juos auklėjant politinio akylumo dvasia, mokant išlaikyti paslapyje bendradarbiavimo su VSK organais ir slapto darbo faktą, apmokant konspiracinio elgesio taisyklių atliekant VSK organų užduotis, palaikant ryšius su

operatyviniais darbuotojais ir griežto jų laikymosi, tinkamai panaudojant agento suteiktą informaciją ir t.t. Ypatingo dėmesio reikalauja agento užslaptinimas prieš pradėdant darbą su juo ir užbaigiant jį, taip pat atliekant tardymo veiksmus.

Agentui pateikiamos informacijos apimtis, atskleidžiančios kai kurias kontržvalgybinio darbo priemones, turi būti griežtai proporcinga su jo atliekama užduotimi. Duomenys apie konkretų sovietų pilietį- VSK organų susidomėjimo objektą- agentui gali būti pateikiami tik išsiaiškinus realias jo perspektyvas dalyvauti to asmens patikrinime, darbe su juo arba jį sekant.

Rengiant dokumentus, kuriuose atsispindi duomenys apie agentą ir jo darbą, laikomasi reikiamas sekretiškumo režimas. Duomenys apie agentą gali būti atskleisti kitam VSK organų operatyviniam darbuotojui tik būtinais atvejais ir tiesioginiam viršininkui leidus.

4.15. Nuolat ir tikslingai vykdomas darbas apsaugant agentūrinį aparatą nuo galimo priešo agentūros, dezinformatorių, asmenų, negalinčių objektyviai įvertinti faktus ir įvykius, linkusių apjuodinti įsibrovimo, taip pat patikrinant patikimus agentus dėl jų galimumo būti toliau panaudojamiems. Šis darbas pirmiausia atliekamas kruopščiai analizuojant agento darbą, jam vykdant VSK organų užduotis, jo agentūrinius pranešimus, elgesį susitikimų metu ir t.t. Ypatingas dėmesys kreipiamas tiriant ir tikrinant agentus iš užsienio šalių piliečių, asmenų be pilietybės ir priešiško elementų.

Jei kyla įtarimai dėl išdavystės, abejonių dėl agento sąžiningumo atliekamas išsamus jo patikrinimas panaudojant VSK organų turimas operatyvines ir operatyvines technines priemones.

Atsižvelgiant į patikrinimo rezultatus priimamas sprendimas, patvirtinamas operatyvinio skyriaus viršininko, miesto rajono organo, ypatingojo skyriaus, žvalgybinio pasienio būrio (ОКПП) skyriaus (poskyrio) viršininko arba jo pavaduotojo.

Politiškai ir operatyviškai pateisinamais atvejais, gavus SSRS VSK vadovybės sankcijas, gali būti dirbama su agentais-dvyniais siekiant išvystyti operatyvinius žaidimus, dezinformuoti priešininką, diskredituoti jo specialiųjų tarnybų darbuotojus ir t.t. Čia pagrindinė sąlyga išlaikyti iniciatyvą VSK rankose, neleidžiamas informacijos, kuri gali būti panaudota prieš SSRS, nutekėjimas.

4.16. Pagrindinis viso darbo su agentūra metodas- įtikinimas. Prievarta, kurios panaudojimas galimas dirbant su kai kuriais agentais iš užsienio šalių piliečių, asmenų be pilietybės, priešiško elementų, asmenų patekusių klasiniu atžvilgiu priešiškos ideologijos įtakon, laikoma pagalbiniu, priverstiniu metodu, kurio galutinis tikslas pertikinti ir perauklėti. Prievarta kiekvieną kartą turi būti operatyviškai pateisinta, paremta realiais faktais, vykdoma įstatymų, saugančių asmens teises ir interesus, rėmuose.

4.17. Kartą per du metus atliekamas agentų ir rezidentų atestavimas, kuris yra viena iš darbo su agentūra forma. Atestacija įforminama kaip charakteristika. Charakteristika taip pat sudaroma, kai agentui ir rezidentui duodama ypač svarbi užduotis, perduodant juos kitam VSK organų operatyviniam darbuotojui, kitam VSK organui ar padaliniui, jei nuo paskutinės atestacijos praėjo daugiau nei metai.

Agento charakteristikoje atsispindi jo veiklos ir politinės savybės, požiūris į bendradarbiavimą su VSK organais, operatyvinės galimybės, pagrindinės panaudojimo kryptys, atliktų užduočių ir atliktų jo patikrinimų rezultatai, jo informuotumas apie VSK organų metodus ir priemones, charakterio savybės, polinkiai, tolimesnio darbo su agentu

perspektyvos. Rezidento charakteristikoje be to atspindi jo sugebėjimas vadovauti agentams, teisingai vystyti su jais santykius, jo žinioj esančių agentų darbo rezultatai. Charakteristiką pasirašo VSK organų operatyvinis darbuotojas ir patvirtina jo tiesioginis viršininkas.

Asmenims, priklausantiems VSK organų agentūrinio aparatui, išvykstant į užsienį, VSK organų operatyvinis darbuotojas, kurio žinioje yra agentas (rezidentas, konspiracinio ar slaptų susitikinėjimų buto laikytojas), padaro motyvuotą sprendimą, kuriame atspindi jo charakteristikos duomenys ir daro išvadą dėl jo išvykos į užsienį galimybės.

Sprendimas dėl į užsienį išvykstančio agento, tai pat vertingų ir ypač vertingų agentų, agentų iš užsienio šalių piliečių ir asmenų be pilietybės (išskyrus nuolat gyvenančius SSRS teritorijoje) ir nuolat užsienyje gyvenančių SSRS piliečių charakteristikos patvirtinamos pagrindinių valdybų ir savarankiškų SSRS VSK valdybų vadovų, sąjunginių respublikų ir autonominių respublikų VSK pirmininkų, SSRS kraštų ir apskričių VSKV viršininkų, pasienio karinių apygardų viršininkų, SSRS VSK ypatingųjų skyrių valdybų ir SSRS VSK ypatingųjų skyrių valdybų pagal kariuomenės rūšis, apygardas, laivynus, viršininkų, jiems rangų lygių arba aukštesnių pareigūnų, taip pat jų pavaduotojų.

5. Patikėtiniai asmenys

5.1. Patikėtiniai santykiai- vienas iš VSK organų ramsčių siekiant dirbančiųjų pagalbos užmezgami su tėvynei ištikimais, garbingais SSRS piliečiais griežtai laisvanoriškais pagrindais, dažniausiai informaciniais tikslais ir tam, kad atliktų VSK organų užduotis, nereikalaujančias specialaus į tą darbą įtraukiamų žmonių apmokymo ir ypatingų konspiracijos priemonių. Patikėtiniai santykiai užmezgami tik konkrečiu tikslu.

5.2. Išskirtiniais atvejais patikėtiniai asmenys gali būti įtraukiami į aktyvius kontržvalgybinius veiksmus, tame tarpe darant įtaką siekiant sukurti reikiamą operatyvinę aplinką, operatyvinės apskaitos reikalams ir t.t., gavus sutikimą vadovybės, sankcionavusios šias priemones. Tada patikėtiniai asmenys apmokomi, o prireikus ir papildomai patikrinami. Tokie patikėtiniai asmenys, kurie panaudojami atliekant tokias užduotis ilgą laiką ir konspiraciniais pagrindais, verbuojami kaip agentai. Šiais ir kitais atvejais verbavimas vyksta pagal numatytą tvarką.

5.3. Patikėtiniais asmenimis nelaikytini įmonių, įstaigų, organizacijų, mokymo įstaigų, tarybinių ūkių vadovai, karinių dalinių vadovybė, su kuriais VSK organais palaiko oficialius santykius.

5.4. Darbą su patikėtiniais asmenimis konkrečiame veiklos bare, kryptyje, objekte organizuoja VSK organų operatyvinis darbuotojas. Jis nutaria įtraukti atitinkamą asmenį vykdant užduotis pasitikėjimo pagrindais, patikrina jį pagal operatyvinės apskaitos ir VSK-VRM agentūros apskaitos duomenis, sudaro trumpą pažymą, kurioje nurodomas tikslas užmegzti patikėtinius santykius ir įtraukiamo asmens charakteristika. Šioje pažymoje duodamas leidimas užmegzti patikėtinius santykius.

Patikėtiniai asmenys auklėjami aukšto politinio akylumo dvasia, užtikrinama, kad jie išlaikys VSK organų jiems duotą užduotį paslapyje. VSK organų darbo metodai ir duomenys apie operatyvinį interesą turinčius asmenis jiems atskleidžiami tik ypatingos būtinybės sąlygomis, griežtai pagal jiems duotos užduoties vykdymo reikmes.

Vykdydamas auklėjamąjį darbą su patikėtiniais asmenimis ir vystydamas santykius su jais operatyvinis darbuotojas vadovaujasi tais pačiais pagrindiniais principais, kurie numatyti ir darbe su agentūra.

Prireikus pasirenkant ir dirbant su patikėtiniais asmenimis įtraukiami ir neetatiniai darbuotojai ir rezidentai.

5.5. Tiesioginis VSK organų operatyvinio darbuotojo viršininkas kontroliuoja ir padeda pasirinkti ir dirbti su patikėtiniais asmenimis, juos instrukuoti, realizuoti gautą informaciją, sudaryti patikėtinių asmenų rezidentūras.

5.6. Iš patikėtinių asmenų gauta informacija priimama žodžiu ir įforminama pažyma, kurią sudaro VSK organų darbuotojas, neetatinis darbuotojas arba rezidentas. Jei informacijoje yra duomenų apie rengiamą arba vykdomą ypač sunkų arba kitą valstybinį nusikaltimą ir kiti operatyviškai svarbūs duomenys, kuriuos gali tekti legalizuoti, patikėtinis asmuo pateikia raštišką pranešimą su savo parašu. Patikėtinio asmens pateikta informacija registruojama ir panaudojama, kaip kita operatyvinė informacija.

5.7. Ryšiai su patikėtiniais asmenimis palaikomi esant būtinybei. Priklausomai nuo operatyvinės aplinkos, sprendžiamų klausimų ir patikėtinio asmenybės, šie ryšiai gali būti palaikomi ir atvirai, ir užkonspiruoti. Esant ypatingai būtinybei, kai patikėtinis asmuo dalyvauja svarbiose čekistų akcijose, susitikimai su juo gali būti rengiami slapto susitikinėjimo butuose. Leidimą rengti tokius susitikimus gali duoti asmenys, turintys sankcijos teisę verbuoti slaptų susitikinėjimų butų laikytojus.

5.8. Patikėtinių asmenų rezidentūros gali būti kuriamos kariniuose daliniuose, į užsienio reišius plaukiančiuose laivuose, siekiant operatyviškai užtikrinti valstybinės sienos saugumą. Išimties tvarka jos gali būti kuriamos taip pat ir pramonės, transporto, ryšių įmonėse bei mokslo įstaigose. Rezidentai, turintys savo žinioje agentų, į darbą su patikėtiniais asmenimis neįtraukiami. VSK organų operatyvinis darbuotojas gali perduoti patikėtinį asmenį rezidento žinion gavęs savo tiesioginio viršininko leidimą.

5.9. VSK organų operatyvinis darbuotojas perduodamas darbų barą kitam operatyviniam darbuotojui supažindina jį su jo turimais patikėtiniais asmenimis. Patikėtinių asmenų perdavimas šiuo ir kitais atvejais vykdomas tik gavus VSK organų operatyvinio darbuotojo tiesioginio viršininko leidimą.

5.10. Patikėtinių asmenų apskaita vykdoma sąrašais literinėse bylose, sąrašuose pateikiama santykių atsiradimo duomenys, patikėtinių santykių atsiradimo data ir tikslas. Patikėtiniais santykiams nutrūkus sąrašuose daromos atitinkamos pastabos.

6. Paskatinimai, apdovanojimai

6.1. Už vaisingą bendradarbiavimą, sėkmingą operatyvinių VSK organų užduočių ir pavedimų įvykdymą agentai, rezidentai, konspiracinių ir slapto susitikinėjimo butų laikytojai, patikėtiniai asmenys paskatinami ir apdovanojami tokia forma:

- reiškiami padėka SSRS VSK Pirmininko arba Kolegijos, SSRS VSK Pirmininko pavaduotojo vardu;
- reiškiami padėka įsakymu arba žodžiu pagrindinių valdybų ir savarankiškų SSRS VSK valdybų vadovų, sąjunginių respublikų ir autonominių respublikų VSK pirmininkų, SSRS kraštų ir apskričių VSKV viršininkų, SSRS VSK ypatingųjų skyrių valdybų ir SSRS

VSK ypatingųjų skyrių valdybų pagal kariuomenės rūšis, apygardas, laivynus, viršininkų, centrinio pavaldumo susivienijimų vadovų, pasienio karinės apygardos viršininkų vardu;

- reiškiami žodinė padėka VSK organų operatyvinio darbuotojo arba viršininko vardu;
- įteikiamos vertingos dovanos, piniginis atlygis;
- padedama prisilaikant konspiracijos principo patenkinti asmeninius įstatymams neprieštaraujančius prašymus ir norus.

Už ypatingus nuopelnus užtikrinant valstybės saugumą agentai, rezidentai ir patikėtiniai asmenys gali būti apdovanojami valstybiniais apdovanojimams. Tačiau imamasi priemonių siekiant įslaptinti civilio asmens bendradarbiavimo su VSK organais faktą jo aplinkos atžvilgiu.

Paskatinimas arba apdovanojimas turi būti įteikiamas laiku ir pelnytai.

Išrašai iš įsakymų, pažymos, kuriose nurodomi apdovanojimai ir paskatinimų, apdovanojimų, valstybinių apdovanojimų pagrindas, pridedamos prie agentų, rezidentų, konspiracinių ir slapto susitikinėjimo butų laikytojų asmens bylų, o patikėtinių asmenų atžvilgiu- prie literinių bylų.

6.2. Už nuopelnus užtikrinant valstybės saugumą agentams ir rezidentams, o maitintojo netekimo atveju- jų šeimos nariams SSRS VSK vadovybės sprendimu gali būti skiriamos pensijos arba pensijų, gaunamų iš socialinės rūpybos organų, dotacijos.

6.3. VSK organų vadovaujantys ir operatyviniai darbuotojai už sėkmingą agentūrinį darbą ir darbą su patikėtiniais asmenimis atitinkamų viršininkų paskatinami nustatyta tvarka.

Labiausiai pasižymėję VSK organų vadovaujantys ir operatyviniai darbuotojai, asmeniškai dalyvavę užverbuojant vertingus ir ypač vertingus agentus ir užtikrinę puikius jų darbo rezultatus apdovanojami SSRS ordiniais ir medaliais, sąjunginių respublikų Aukščiausiųjų tarybų prezidiumų garbės raštais, ženkleliu „Pasižymėjęs VSK organų darbuotojas“, priešlaikiniu eilinio karinio laipsnio suteikimu arba pasibaigus nustatytam tarnybos terminui, esant ankstesniame kariniame laipsnyje, vienu laipsniu aukštesnio karinio laipsnio, numatyto pagal užimamas pareigas, suteikimu, taip pat piniginiu atlygiu arba vertingomis dovanomis už sumą iki 1000 rublių; panaudojami ir kiti moralinio stimuliavimo ir materialinio paskatinimo būdai.

VSK organų vadovaujantys ir operatyviniai darbuotojai už sėkmingą agentūrinį darbą SSRS valstybiniais apdovanojimais, sąjunginių respublikų Aukščiausiųjų tarybų prezidiumų garbės raštais, paskatinimais SSRS VSK Pirmininko vardu apdovanojami nustatyta tvarka SSRS VSK centrinio aparato padalinių vadovybės, vietinių VSK organų, SSRS VSK pasienio karinių apygardų viršininkų teikimu.

Medžiagos šiuo klausimų rengimas ir derinimas su SSRS VSK Kadro valdyba tenka atitinkamų pagrindinių valdybų ir savarankiškų SSRS VSK valdybų viršininkams.

7. Sankcijos teisė verbuoti arba atleisti iš agentūrinio aparato, užmegzti asmeninį operatyvinį kontaktą, operatyvinį kontaktą ir patikėtinius santykius

7.1. Sankcijos teisė verbuoti arba atleisti iš agentūrinio aparato agentus, rezidentus, konspiracinių ir slapto susitikinėjimo butų laikytojus iš sovietų piliečių, agentus iš užsienio šalių piliečių ir asmenų be pilietybės, nuolat gyvenančių SSRS, suteikiama

pagrindinių valdybų, į jas įeinančių valdybų, savarankiškų SSRS VSK valdybų ir skyrių viršininkams, sąjunginių ir autonominių respublikų VSK pirmininkams, SSRS kraštų ir apskričių VSKV viršininkams; sąjunginių respublikų VSK 2, 4, 5, 6, 7 ir 9 padalinių, SSRS Maskvos ir Maskvos srities VSKV, SSRS Leningrado srities VSKV viršininkams; VSK-VSKV tarnybų viršininkams; autonominių sričių VSK-VSKV skyrių viršininkams. Ši teisė suteikiama ir išvardintų pareigūnų pavaduotojams.

Sankcijos teisė verbuoti arba atleisti iš agentūrinio aparato konspiracinių ir slapto susitikinėjimo butų laikytojus leidžiama ir skyrių, įeinančių į SSRS VSK pagrindinių valdybų ir valdybų sudėtį, viršininkams.

Sąjunginių ir autonominių respublikų VSK pirmininkams, SSRS kraštų ir apskričių VSKV viršininkams suteikiama pagal susiklosčiusias sąlygas išimties tvarka sankcijos teisė leisti verbuoti arba atleisti iš agentūrinio aparato agentus iš sovietų piliečių suteikiama apskričių, miestų ir rajonų skyrių viršininkams. Suteikiant tokią teisę išleidžiamas įsakymas.

Sankcijos teisė užmegzti asmeninį operatyvinį kontaktą su kandidatai verbavimui iš sovietų piliečių, užsienio šalių piliečių ir asmenų be pilietybės, nuolat gyvenančių SSRS, suteikiama SSRS VSK centrinio aparato skyriaus ir teritorinių VSK organų viršininkui, SSRS VSK ypatingojo brigados skyriaus viršininkui, žvalgybinio pasienio būrio (ОКПП) skyriaus (poskyrio) viršininkui, jiems rangu lygiems ir aukštesniems pareigūnams.

7.2. SSRS VSK ypatingųjų skyrių valdybose ir SSRS VSK ypatinguosiuose skyriuose sankcijos teisė verbuoti arba atleisti iš agentūrinio aparato agentus, rezidentus, konspiracinių ir slapto susitikinėjimo butų laikytojus iš sovietų piliečių suteikiama ypatingųjų brigados skyrių, pasienio būrių viršininkams, jiems rangu lygiems ir aukštesniems pareigūnams, taip pat jų pavaduotojams.

VSK organų operatyviniams darbuotojams einantiems karinę tarnybą SSRS Karinio jūrų laivyno specialiuose ir techninio aptarnavimo laivuose, matavimo kompleksų laivuose, taip pat Sovietų kariuomenės daliniuose, laikinai esančiuose kapitalistinių ir besivystančių šalių teritorijoje, neatidėliotinais atvejais leidžiama verbuoti sovietų karius savarankiškai, vėliau gaunant atitinkamo VSK ypatingojo skyriaus viršininko patvirtinimą.

Sankcijos teisė verbuoti arba atleisti iš agentūrinio aparato agentus, rezidentus, konspiracinių ir slapto susitikinėjimo butų laikytojus iš karių, turinčių pulkininko (I rango kapitono) ir aukštesnį karinį laipsnį suteikiama SSRS VSK ypatingųjų skyrių viršininkams, jų pavaduotojams, jiems rangu lygiems ir aukštesniems pareigūnams.

Sankcijos teisė verbuoti arba atleisti iš agentūrinio aparato agentus iš sovietų piliečių, užsienio šalių piliečių ir asmenų be pilietybės, nuolat gyvenančių SSRS, suteikiama SSRS VSK armijų ypatingųjų skyrių viršininkams, jiems rangu lygiems ir aukštesniems pareigūnams.

7.3. Sankcijos teisė verbuoti arba atleisti iš agentūrinio aparato agentus, rezidentus, konspiracinių ir slapto susitikinėjimo butų laikytojus iš sovietų piliečių pasienio kariniuose daliniuose suteikiama pasienio karinių apygardų viršininkams, pasienio būrių, atskirų kontrolinių punktų viršininkams, taip pat jų pavaduotojams žvalgybos reikalams.

7.4. Sankcijos teisė užmegzti operatyvinį kontaktą VSK organų vardu su laikinai SSRS teritorijoje esančiais užsienio šalių piliečiais ir asmenimis be pilietybės, juos verbuoti arba atleisti nuo agento pareigų (įvairių delegacijų narius ir užsienio šalių laivų komandos

narius, užsienio firmų personalo narius, pagrindinius montavimo darbus atliekančius specialistus, asmeniniais reikalais atvykstančius asmenis, užsienio turistus, mokslo įstaigų studentus, stažuotojus, aspirantus, SSRS besimokančius užsienio armijos karius, parodų, simpoziumų dalyvius, kitus asmenis, neturinčius diplomatinio imuniteto) suteikiama: SSRS VSK centriniame aparate- pagrindinių valdybų ir savarankiškų valdybų viršininkams ir atitinkamai jų pavaduotojams, vietiniuose VSK organuose- sąjunginių ir autonominių respublikų VSK pirmininkams, SSRS kraštų ir apskričių VSKV viršininkams, SSRS VSK ypatingųjų skyrių valdybų pagal kariuomenės rūšis, apygardas, laivynus viršininkams, pasienio karinių apygardų viršininkams ir jų pavaduotojams. Šiems pareigūnams suteikiama sankcijos teisė užmegzti operatyvinį kontaktą VSK organų vardu, verbuoti arba atleisti iš agentūrinio aparato agentus iš sovietų piliečių, nuolat gyvenančius užsienyje ir laikinai esančius SSRS.

Šiais atvejais verbavimas vietinių VSK organų turi būti suderinamas su atitinkamomis pagrindinėmis SSRS VSK valdybomis ir savarankiškoms SSRS VSK valdybomis.

Operatyvinio kontakto neutraliais pagrindais (ne VSK organų vardu) užmezgimas su laikinai SSRS esančiais užsienio šalių piliečiais ir asmenimis be pilietybės vykdomas gavus SSRS VSK centrinio aparato padalinių operatyvinių skyrių viršininkų ir aukštesnio rango pareigūnų, VSK-VSKV 2, 4, 5, 6, 7 padalinių viršininkų, SSRS VSK ypatingųjų skyrių valdybų viršininkų, SSRS VSK ypatingųjų skyrių valdybų pagal kariuomenės rūšis, apygardas, laivynus, centrinio pavaldumo susivienijimų, atskirų armijų viršininkų, jiems rangų lygių ir aukštesnių pareigūnų, sankciją.

7.5. Sankcijos teisė užmegzti operatyvinį kontaktą, verbuoti arba atleisti iš agentūrinio aparato VSK organų vardu agentus iš užsienio šalių piliečių, laikinai esančių SSRS teritorijoje- žymių valstybinių ir visuomeninių veikėjų, diplomatų ir kitų asmenų, turinčių diplomatinį imunitetą, suteikiama išskirtinai SSRS VSK vadovybei.

7.6. Agentūros verbavimas užsienyje iš užsienio šalių piliečių, asmenų be pilietybės, nuolat ten gyvenančių SSRS piliečių vykdomas gavus SSRS VSK vadovybės sankciją SSRS VSK Antrosios ir Trečiosios pagrindinių, Ketvirtosios, Penktosios ir Šeštosios SSRS VSK valdybų teikimu, suderinus ir bendradarbiaujant su SSRS VSK Pirmąją pagrindine valdyba.

Sankcijos teisė užmegzti operatyvinį kontaktą neutraliais pagrindais su užsienio šalių piliečiais, asmenimis be pilietybės (išskyrus žymius visuomeninius ir politinius veikėjus), nuolat ten gyvenančiais SSRS piliečiais suteikiama SSRS VSK pagrindinių ir savarankiškų valdybų viršininkams, sąjunginių ir autonominių respublikų VSK pirmininkams, kraštų ir sričių VSKV viršininkams, SSRS VSK ypatingųjų skyrių valdybų viršininkams, SSRS VSK ypatingųjų skyrių valdybų pagal kariuomenės rūšis, apygardas, laivynus, SSRS Karinio jūrų laivyno susivienijimų ir junginių viršininkams, taip pat jų pavaduotojams.

7.7. VSK organų operatyvinių darbuotojų tiesioginiams viršininkams suteikiama sankcijos teisė priimti agentus konspiraciniuose ir slapto susitikinėjimo butuose, patvirtinti sprendimą dėl agento, rezidento ir konspiracinių bei slapto susitikinėjimo butų laikytojų atleidimo iš agentūrinio aparato, susijusio su jų išvykimu į kitus šalies rajonus, jeigu VSK organas naujoje jų gyvenamojoje vietoje tolimesnio bendradarbiavimo tikslingu nelaiko.

7.8. Sankcijos teisė užmegzti patikėtinius santykius suteikiama SSRS VSK centrinio aparato skyriaus viršininko pavaduotojui, teritorinio VSK organo viršininko pavaduotojui, SSRS VSK brigados ypatingojo skyriaus viršininko pavaduotojui, žvalgybinio pasienio būrio (ОКПП) skyriaus (poskyrio) viršininko pavaduotojui, jiems rangų lygiams ir aukštesniems pareigūnams.

Neatidėliotinais atvejais, ypač tuomet, kai tiriamas ypatingas įvykis, atliekama diversijų, teroristinių aktų ar kitų itin pavojingų veiksmų prevencija, VSK organų operatyvinis darbuotojas gali užmegzti patikėtinius santykius savarankiškai, vėliau gavęs atitinkamos vadovybės patvirtinimą.

VSK organų veikla įgyjant, paskirstant, auklėjant, mokant ir panaudojant agentūrą bei patikėtinius asmenis, kai siekiama užtikrinti valstybės saugumą, apima daug sudėtingų procesų, reiškinių ir santykių. Šio darbo sėkmė labai priklauso nuo VSK organų vadovaujančių ir operatyvinių darbuotojų politinio ir profesinio parengimo, jų kūrybingumo, nuolatinio operatyvinių įgūdžių lavinimo, naujų čekisto darbo formų ir metodų, labiausiai derančių prie operatyvinių aplinkybių ir jų vystymosi tendencijų, paieškos.

Vertė Darius Šimonis
Su LR BK 235 str. susipažinęs

